

(H)ERKEN HAAGS TALENT TOEKOMSTVISIE OF WENSROOM ?

(H)erken Haags talent. Zo luidt de titel van de lezing die prof. dr. Henriëtte Maassen van de Brink op 10 september 2009 hield, ter ere van de opening van het Haagse Schooljaar 2009-2010 in de Nieuwe Kerk te Den Haag. De inspirerende wensdroom die zij daar uitsprak, verdient een breed publiek en delen we daarom graag met alle Haagse onderwijsprofessionals in de vorm van dit boekje.

Proloog

‘Omdat ik de openingsrede niet kan houden in toga, maar toch mijn respect wil betonen voor dit initiatief van het Haagse onderwijs, heb ik een speciale baret opgezet. De zwarte kleur symboliseert het hoger onderwijs, het wit eronder de basis waarop het hoger en wetenschappelijk onderwijs is gebaseerd, namelijk het primair, voortgezet en beroepsonderwijs. Want zonder funderend onderwijs bestaat er geen hoger onderwijs.’

‘Een vergelijking met de opening van het academisch jaar van de universiteiten ligt voor de hand. Doel van de opening van het academisch jaar is meestal vooruit kijken. En vooral klagen dat universiteiten te weinig geld krijgen, dat de minister zich te veel met de universiteiten bemoeit, dat de kwaliteit onder druk komt te staan omdat er te weinig geld is. Maar dat Nederland desondanks – door de tomeloze inzet van de medewerkers – nog altijd bij de top van de wereld hoort.’

‘Ik zou deze lezing willen beginnen met een uitspraak van Dominee Gremdaat, het alter ego van Paul Haenen, bekend als de stem van Bert, van Bert en Ernie in Sesamstraat. “Je licht niet onder de korenmaat steken. Kent u die uitdrukking?”’

Korenmaat

‘Een korenmaat is een maat waarmee graan wordt gemeten. Wat we met de uitdrukking bedoelen, is dat je niet onder de maat moet presteren; dat je je talent niet moet verstoppen. Een variant daarop is de (Bijbelse) uitdrukking: “Zijn licht onder de korenmaat zetten”. Daarmee bedoelen we dat iemand zijn kennis voor zichzelf houdt. Je zet je licht onder de korenmaat en niemand kan het zien. Je hebt iets dat je niet wilt delen met anderen.’

‘Nerd’ of uitslover

‘Die uitdrukking verwoordt precies de mentaliteit die ik wil bespreken. Je hebt talent en toont het aan niemand. Ik heb het dan over talent in het onderwijs. Naar talentvolle jongeren in de sport, muziek, zang of dans, kijken we vol bewondering. Jongeren komen ook graag uit voor deze talenten. Liggen je talenten daarentegen meer op het intellectuele vlak, dan word je al snel een “nerd” of uitslover genoemd. Met als gevolg dat jongeren hun talent zo veel mogelijk onder de korenmaat houden.’

‘Holland’s Got Talent’

‘Talentvolle sporters, zangers en dansers melden zich aan voor “Holland’s Got Talent”, het “Prinses Christina Concours”, “Holland’s Next Top Model” of “So You Think You Can Dance” en steken hun talent niet onder stoelen of banken. Letterlijk alles wordt uit de kast gehaald voor een groot sporttalent, een bijzonder zangtalent. Slecht presterende coaches, weg ermee.’

Zeilster Laura

‘We zijn medio 2009 wéken doorgezaagd in de media over het zeiltalent van Laura, die in haar eentje op dertienjarige leeftijd de wilde zeeën ging bevaren. Waar niemand het over had is haar opmerking in het ‘Jeugdjournaal’. “Ik vind school niet erg hoor, ik vind het zelfs wel leuk, ik kan namelijk goed leren.” Het zou toch fantastisch zijn geweest als Laura in de media zou zijn gekomen met de

uitspraak: “Ik ben een geweldig onderwijstalent en ik vind het ook leuk om te zeilen”.’

Zesjescultuur onder docenten

‘We hebben het al vaker geconstateerd, in het onderwijs heerst een zesjes cultuur. Leerlingen en studenten vinden het allang goed als ze met een zesje de schoolperiode doorkomen. Waar minder op gewezen wordt, is de zesjescultuur onder docenten. Ik heb het dan over leerkrachten – ook universitaire - die het goed genoeg vinden als er maar (net) voldoende worden gehaald.’

Talentontwikkeling

Hoe krijgen we de talenten van leerlingen, studenten en docenten beter over het voetlicht? Het gaat hierbij niet alleen om hoogbegaafde kinderen. Het gaat ook over de vraag hoe we de beste talenten in iedereen naar boven halen, zodat iedereen haar of zijn talent kan ontwikkelen. Kinderen in de voorschoolse educatie, in primair onderwijs (po), voorgezet onderwijs (vo), vmbo, mbo, hbo, wetenschappelijk onderwijs (wo) en zelfs oudere werknemers.’

Van buzzword naar werkelijkheid

Talentontwikkeling, daar gaat het dus om. Maar net als een leven lang leren, evidence based onderwijs en evidence based beleid is talentbenutting een buzzwoord; een modewoord zonder heldere betekenis. We moeten zorgen dat talentbenutting dagelijkse werkelijkheid wordt.

De (Haagse) werkelijkheid

‘In het programma “Onderwijs” van de Gemeente Den Haag staat als eerste programmapunt dat alle Hagenaars hun talenten zoveel mogelijk moeten kunnen ontwikkelen; dat er een evenwichtig aanbod moet worden gerealiseerd van kwalitatief goed en veilige scholen en; dat zoveel mogelijk Hagenaars een startkwalificatie behalen voor de arbeidsmarkt. Het onderwijsaanbod moet beter aansluiten bij de behoeften van de Haagse economie.’

Domweg gelukkig

‘In het Haagse stadhuis gonst het van de activiteiten, enthousiasme en nobele doelstellingen, maar is dat de Haagse toekomstvisie of slechts een wensdroom? De doelstelling van het beleid lijkt te zijn: hoe worden alle Hagenaars domweg gelukkig?’

Om gelukkig te worden, zijn een goede gezondheid, een baan en een stabiel gezinsleven van groot belang. Ziekte, werkloosheid, echtscheiding en gevangenisstraf zijn belangrijke determinanten van depressies en gevoelens van neerslachtigheid. Deze determinanten die onder lager opgeleiden helaas vaker voorkomen dan onder hoger opgeleiden.’

Goed onderwijs weinig prioriteit

‘Onderwijs draagt bij aan vermindering van de werkloosheid, criminaliteit en ongezond gedrag als roken en buitensporige alcoholconsumptie.

Onderwijs levert dus vele voordelen op. Toch heeft goed onderwijs betrekkelijk weinig prioriteit. De uitgaven aan gezondheidszorg, politie en justitie zijn de afgelopen jaren veel meer gestegen dan de uitgaven aan onderwijs. De Nederlandse onderwijsuitgaven zijn lager dan in veel andere westerse landen.’

Ongezond gedrag bestrijden

‘Feit blijft dat het opleidingsniveau van onze bevolking lager is dan gemiddeld.

We bestrijden de schadelijke gevolgen van te lage investeringen in onderwijs door uitkeringen te verstrekken en repressie, zoals meer politie en strengere straffen voor criminelen. En we bestrijden de schadelijke gevolgen van ongezond gedrag door meer geld in de gezondheidszorg te steken.’

Maatschappelijke problemen voorkomen

‘Met beter onderwijs kunnen maatschappelijk problemen worden voorkomen. Beter onderwijs levert besparingen op voor de gezondheidszorg, politie en justitie. Misschien kunnen die besparingen ook gebruikt worden om de kwaliteit van het onderwijs te verbeteren. Met beter onderwijs worden we allemaal gelukkiger. Dat is een boodschap die ik alle velen malen heb uitgedragen en ook voldoende wetenschappelijk bewijs voor heb aangedragen. Maar tussen droom en daad, oftewel wetenschappelijk onderzoek en beleid staan wetten en praktische bezwaren.’

De diversiteit en flexibiliteit in Californië

‘Als we de prestaties van het Nederlands onderwijs vergelijken dan kijken we graag en veel naar Amerika. Is het gras bij de burens altijd groener? Minister Plasterk van Onderwijs noemde in zijn openingstoespraak van het academisch jaar aan de Universiteit Twente het hoger onderwijs in Californië als lichtend voorbeeld. Waar komt toch die fascinatie met het Amerikaanse hoger onderwijs vandaan? Het hoger onderwijs in Californië bestaat uit tweejarige community colleges, vierjarige colleges en (research)universiteiten. Volgens minister Plasterk is de diversiteit en flexibiliteit in Californië een voorbeeld voor het Nederlandse hoger onderwijs dat uit zijn voegen barst.’

Het Nederlandse stelsel

‘De verschillen tussen het Amerikaanse en Nederlandse stelsel zijn minder groot dan ze lijken. Community colleges zijn vergelijkbaar met het mbo. Als we mbo, hbo en wo op een rijtje zetten, biedt ons stelsel ook veel diversiteit. En doorstroom van mbo naar hbo en van hbo naar universiteit geeft het systeem minstens zo veel flexibiliteit.’

Niveau VS lager

‘Het verschil zit ‘m in de prestaties. Afgestudeerden van een Nederlandse mbo, hbo of universiteit kennen en kunnen meer dan een afgestudeerde van een gemiddelde Amerikaanse (community) college of universiteit. Het niveau van het hoger onderwijs in de VS is een stuk lager dan bij ons. Elke internationale vergelijking geeft aan dat het kennisniveau van de gemiddelde Amerikanen betrekkelijk laag is. Lager dan dat van de gemiddelde Nederlander. Dit ondanks dat de deelname aan hoger onderwijs in de VS hoger is dan bij ons. Elders lijkt het gras dus slechts groener dan bij ons. In de publieke dienstverlening, onderwijs en gezondheidszorg kunnen Amerikanen nog veel van ons leren.’

Gelijke kansen en sociale cohesie

‘Toch kunnen wij ook van de Amerikanen leren. Laten we daarvoor eerst eens kritisch naar onszelf kijken. Wij, in Europa en vooral ook in Nederland hebben altijd ingezet op gelijkheid, gelijke kansen en sociale cohesie. Al tientallen jaren investeren we in onderwijs aan de onderkant. Iedereen moet meekomen, iedereen moet meedoen. Een goede zaak, maar door deze eenzijdige nadruk op achterstanden wegwerken en gelijke kansen hebben we onze talenten tekort gedaan. Vooral in het onderwijs.’

Sport of Spinoza

‘We hebben bovenmatig veel aandacht voor talentvolle jongeren in de sport, in muziek, zang en dans. En weinig aandacht voor talentvolle kinderen in het onderwijs. Ligt dat aan onze jongeren die meer belangstelling voor sport en dans hebben dan voor Shakespeare en Spinoza? Of ligt het aan ons onderwijs?’

Kwaliteit lijkt aangetast

‘Hoe goed is ons onderwijs? Als je alle berichten over het onderwijs van de afgelopen jaren op een rijtje zet, is dat een vraag die bij je opkomt. De basisvorming en het studiehuis in het voortgezet onderwijs, de invoering van het vmbo en het nieuwe leren lijken de kwaliteit van het onderwijs ernstig te hebben

aangetast. Dit beeld wordt nog eens versterkt door de verhalen over eerstejaars studenten van de pedagogische academies die minder goed kunnen rekenen en spellen dan kinderen in groep 8 van de basisschool.'

Kennis 15-jarigen

'Lees je echter de recente vergelijkende studie van de OECD (Organisation for European Economy Co-operation) naar de prestaties van scholieren – het PISA-onderzoek (Programme for International Student Assessment) – dan kom je tot heel andere conclusies. De OECD onderzocht de kennis van 15-jarige leerlingen op het gebied van lezen, wiskunde en natuurwetenschappen. Op elke van deze drie terreinen horen Nederlandse leerlingen tot de top 10 in de wereld. Leerlingen in de VS daarentegen scoren op elk van deze drie gebieden benedengemiddeld. Op de ranglijst van prestaties vinden we de VS pas rond de dertigste plaats. Veel lager dan Nederland. Opnieuw vraag je je dan af: Is ons onderwijs beter dan dat in de VS?'

VS ontwikkelt meer toptalent

'Op 15-jarige leeftijd presteren Nederlandse scholieren beter dan Amerikaanse, maar is dat op 20-jarige leeftijd nog steeds zo? De goede universiteiten in de VS zijn veel beter dan de Nederlandse universiteiten: de eisen zijn hoger en studenten bereiken een hoger niveau dan bij ons. Hierdoor ontwikkelt de VS veel meer toptalent. De uitkomsten van een recent onderzoek dat ik samen met mijn Maastrichtse collega Wim Groot heb verricht, bevestigen dit.'

VS hebben meer hoogvliegers

'Dat onderzoek wijst uit dat de cognitieve vaardigheden van Nederlandse werknemers gemiddeld hoger zijn dan die van Amerikaanse werknemers. Amerika telt ook meer werknemers die ondermaats presteren en over weinig kennis en vaardigheden beschikken. De VS hebben echter meer hoogvliegers. Het middelbaar onderwijs is praktijkgericht dan bij ons en misschien levert dat uiteindelijk meer op. Het volwassenenonderwijs is in de VS ook veel meer

ontwikkeld dan bij ons, waardoor veel meer mensen op latere leeftijd zich bijscholen of hun kennis opfrissen.'

Rendement kennis VS hoger

'Het belangrijkste verschil tussen Nederland en de VS is dus dat kennis in de VS meer oplevert. De Amerikaanse arbeidsmarkt biedt meer uitdagingen om kennis en talent te ontplooiën. Dit komt door de betere marktwerking. Concurrentie stimuleert de benutting van kennis en voorkomt gemakzucht. Kennelijk zijn de VS veel beter in staat om door marktwerking kennis en vaardigheden van werknemers om te zetten in productiviteit.'

Trends keren

'Terug naar ons eigen land. De afgelopen jaren is een reeks van studies verschenen die aantonen dat de kwaliteit van het onderwijs te wensen overlaat. Wat doen we in het beleid om deze trends te keren en wat zouden we eigenlijk moeten doen?'

Leesprestaties slechter

'Uit het recente PIRLS-onderzoek (Progress in International Reading Literacy Study) blijkt dat de leesprestaties van 9- en 10-jarigen tussen 2001 en 2006 achteruit zijn gegaan. Nederland heeft verder in vergelijking met andere landen weinig leerlingen die excelleren. Ook zijn er in ons land relatief veel leerlingen die de eerste leesvaardigheden, zoals het herkennen van letters en enkele woorden lezen, niet of nauwelijks onder de knie hebben voordat ze naar groep 3 van het basisonderwijs gaan (PIRLS 2007).'

Daling kwaliteit voortgezet onderwijs

'Ook het voortgezet onderwijs vertoont tekenen van een dalende kwaliteit. Kuyper & Van der Werf (2007) concluderen dat leerlingen in het voortgezet onderwijs in 1999 een hoger schooladvies kregen dan leerlingen in 1989 en

1993, ondanks een gelijke toetsscore. Ook blijkt dat leerlingen in 1999 minder vaak bleven zitten en vaker naar een hoger niveau doorstroomden dan in 1989 en 1993. Op grond van deze bevindingen concluderen zij dat er sprake is van een daling van het onderwijsniveau.'

Waarde diploma voortgezet onderwijs daalt

'Vergelijkbare conclusies worden getrokken door De Lange & Dronkers (2007). Zij signaleren tussen 1997 en 2005 een trend naar steeds grotere discrepanties tussen de schoolexamen- en de centraalexamencijfers. Deze groei is het sterkst in het vwo. Hieraan verbinden zij de conclusie dat de intrinsieke waarde van het diploma in het voortgezet onderwijs steeds verder achteruit gaat.'

Steeds meer leraren

'Wat doen we in het beleid om deze trends te keren? Als je kijkt naar het onderwijsbeleid, dan stellen we steeds meer leerkrachten aan. Maar meer is niet altijd beter. De eerste woorden van mijn zoontje waren "meer veel" en hij wees naar een schaal met koekjes. Hij had snel geleerd dat "meer veel" de uitdrukking is om aan te geven dat je op die manier je directe behoeftes kunt bevredigen. Maar "meer veel" en direct is niet altijd beter. Dat geldt ook voor behoeftebevrediging. Op vele terreinen, voor koekjes en ook in het onderwijs.'

Kleinere klassen

'Het aantal leerkrachten in het onderwijs is de afgelopen jaren dus flink gestegen. Die groei is voor een deel gebruikt om de klassen te verkleinen. De toename van het aantal leerkrachten heeft echter niet geleid tot betere kwaliteit onderwijs. Integendeel, de onvrede over de daling van de kwaliteit van het onderwijs is de afgelopen jaren gelijk op gegaan met de toename van de werkgelegenheid. Opeenvolgende ministers van onderwijs hebben zonder veel resultaat getracht deze onvrede te beteugelen door meer geld in het onderwijs te pompen.'

Kwaliteit gedaald, ondanks meer geld

‘Hoe kan het nu dat ondanks dat er meer geld voor onderwijs is gekomen, de werkgelegenheid is gestegen, de klassen kleiner zijn geworden en de kwaliteit van het onderwijs is gedaald? En dat talent niet wordt gespot of in ieder geval niet zichtbaar toeneemt?’

Minder beloning

‘Als eerste moeten we wijzen op het effect van financiële prikkels. De toename van de werkgelegenheid in het onderwijs is gepaard gegaan met een relatieve achteruitgang in de beloning in het onderwijs. Tussen 1995 en 2005 nam het uurloon van een gemiddelde werknemer met 40.5% toe. De uurlonen in het onderwijs stegen in dezelfde periode met maar 26.7%. In tien jaar tijd zijn de salarissen in het onderwijs dus ongeveer 15% achter gaan lopen bij die van de gemiddelde werknemer.’

Langtermijn daling nog groter

‘Ook over een langere periode zien we klassenverkleining samengaan met een daling van het relatieve inkomen van leraren. Tussen 1965 en 1994 is het inkomen van leraren op de basisschool ten opzichte van het loon van de gemiddelde werknemer met 23% is gedaald. Tegelijkertijd daalde de leerling-leraarratio in het basis- en voortgezet onderwijs in Nederland van 30.83 leerlingen per leraar in 1950 tot 15.98 leerlingen per leraar in 1990, zo becijfert Lakdawalla (2006).’

Minder inkomen, minder talentvolle leerkrachten

‘Er zijn nu dus meer leraren per leerling, maar ze worden wel relatief slechter betaald. De relatieve inkomensachteruitgang maakt het steeds minder aantrekkelijk om in het onderwijs te werken. Hierdoor wordt het steeds moeilijker om getalenteerde jongeren te interesseren voor een opleiding aan de pabo of de lerarenopleiding. De achteruitgang in beloning zorgt er verder voor dat kwalitatief

goede leraren vroegtijdig het onderwijs verlaten en ergens anders een beter betaalde baan vinden.'

Kwantiteit boven kwaliteit

'In het onderwijs is steeds gekozen voor kwantiteit boven kwaliteit. Liever meer leraren dan betere leraren. Liever werkdrukverlaging door klassenverkleining dan salarisverbetering. De kwaliteit van onderwijs is echter niet gediend met meer leraren maar met betere leraren. Steeds meer onderzoekers twijfelen aan de bijdrage van klassenverkleining aan verbetering van de kwaliteit van onderwijs. Desondanks roept Walter Drescher, de voorzitter van de Algemene Onderwijsbond (Aob) nog steeds om klassenverkleining. Dat is opmerkelijk, inmiddels is bijna iedereen het er over eens dat de kwaliteit van het onderwijs staat of valt met de kwaliteit van de leraar.'

Slechte onderwijzer laat sporen na

'Van een slechte onderwijzer kan een kind levenslang schade ondervinden. Onderzoek van de Engelse onderwijskundige Peter Tymms geeft aan dat een slechte onderwijzer jaren later nog sporen achterlaat. Zo presteren kinderen die in groep drie van het basisonderwijs een slechte onderwijzer hebben, in groep acht nog altijd slechter dan kinderen die een goede leraar hadden gehad (Tymms 2009). De prestaties in groep acht bepalen of een kind doorstroomt naar het vmbo of naar het vwo. Een beslissing die in hoge mate bepalend is voor de verdere levensloop.'

Salarisachterstanden wegwerken

'De achteruitgang van het onderwijs is voor een belangrijk deel te wijten aan het beleid waarbij consequent de voorkeur werd gegeven aan uitbreiding van het aantal leraren boven salarisverbetering.

Als we de kwaliteit van het onderwijs willen verbeteren zullen we moeten beginnen met het wegwerken van de salarisachterstanden. Betere salarissen

maakt het interessanter voor getalenteerde jongeren om voor een baan als leraar te kiezen. En betere leraren halen meer (talent) uit leerlingen.'

Daling aantal leerlingen per fte

'De onderwijssector moet de hand ook in eigen boezem steken. Het is bijzonder ergerlijk dat de onderwijsbond als antwoord op het OECD-rapport "Education at a Glance", het woord productiviteit ontdekt heeft. En wat doet de onderwijsbond? Onterecht productiviteitsgegevens koppelen aan werkdruk en harder werken. Terwijl in het basisonderwijs het aantal leerlingen per fulltime equivalent (fte) daalde van 18.68 in 1998 tot 14.70 in 2007; oftewel een daling van vier leerlingen per fte. In het voortgezet onderwijs was de daling iets geringer: van 13.44 leerlingen in 1998 tot 10.97 in 2007; een daling van bijna 2.5 leerling per fte.'

Hoe meten we productiviteit?

'Zoals de onderwijsbond productiviteit niet zonder nuance productiviteit aan werkdruk en grotere groepen kan relateren, kan ik niet zonder meer het aantal leerlingen per fte relateren aan de verlaagde productiviteit van de leraar. Het aantal leerlingen per werknemer is een wel erg ruwe maatstaf van arbeidsproductiviteit. Recent ben ik daarom met mijn collega Wim Groot een onderzoek (Groot & Maassen van den Brink, 2009) gestart voor SBO (Studiecentrum Bedrijf en Overheid) en OCW om uit te zoeken wat we nu onder productiviteit in het onderwijs moeten verstaan en hoe we dat het beste kunt meten.

Het denken over arbeidsproductiviteit in het onderwijs is nog weinig ontwikkeld en stuit op weerstand. Daarmee snijdt het veld zichzelf mijns inziens in de vingers. Verhoging van de arbeidsproductiviteit kan heel goed samengaan met betere kwaliteit en zelfs meer autonomie van de professional. Er kan op z'n minst over nagedacht worden en een open discussie over gevoerd worden.'

Verspilling

Naast een open discussie over productiviteit moeten we praten over verspilling. In de onderwijsketen zit veel verspilling. Kosteneffectiviteitsonderzoek kan deze verspilling aan het licht brengen.

Het zou revolutionair zijn als de gemeente Den Haag haar onderwijsbeleid zou baseren op evidence based onderwijs. Onderdeel hiervan is dat elke nieuwe beleidsmaatregel voorafgegaan moet worden door een deugdelijke kosteneffectiviteitsstudie. En dat betekent niet alleen de euro's tellen - zoals ons economen vaak verweten wordt. Het komt vooral neer op vragen stellen als: wat kost het, wat levert het op en werkt het echt?'

Relatie sociale mobiliteit

'Een laatste onderwerp dat ik zou willen bespreken, is de relatie tussen sociale mobiliteit en talentontwikkeling. Sociale mobiliteit is het vehikel dat deze maatschappelijke ongelijkheid kan verkleinen. We zijn geneigd te denken dat de sociale mobiliteit tegenwoordig groter is dan vijftig of honderd jaar geleden. Het is de vraag of dat zo is. Volgens de OECO hebben in Europa kinderen uit sociaal lagere klassen minder kans om door te stromen naar het hoger onderwijs dan kinderen in de Verenigde Staten. Sommige deskundigen wijzen op de vroegtijdige selectie in het onderwijs waarin leerlingen al op jonge leeftijd voor een bepaald schooltype moeten kiezen als oorzaak voor de geringere sociale mobiliteit.'

Laatbloeiers

'Zo kiezen Nederlandse kinderen al op 12-jarige leeftijd voor vmbo of havo/vwo. Vroeger konden laatbloeiers echter na de mavo doorstromen naar de havo en het vwo en zo uiteindelijk het hoger onderwijs bereiken. Sinds de mavo is opgegaan in het vmbo vindt er nauwelijks nog doorstroming naar havo/vwo plaats. Hiervan zijn vooral kinderen uit lagere sociale klassen de dupe omdat zij vaker na de basisschool op het vmbo terechtkomen. De invoering van het vmbo

heeft ertoe geleid dat talent onbenut blijft en de toegankelijkheid van het hoger onderwijs verminderd. Dit belemmert de sociale mobiliteit.'

De voordelen van stapelen

'Ik moet bekennen dat ik de nadelen van stapelen altijd met verve in de onderwijsraad heb verdedigd. Toch heeft stapelen ook voordelen.

Talenten die pas later worden ontwikkeld, kunnen toch op een later tijdstip tot ontplooiing komen. Vanuit het oogpunt van kosten moet stapelen worden ontmoedigd, maar vanuit oogpunt van talentontwikkeling zijn de voordelen groter dan de nadelen.'

Talent herkennen en erkennen

Talentontwikkeling, daar draait het dus om. Talent moet worden herkend en erkend. Dat doe je door kinderen uit te dagen. En door kennis te waarderen, op dezelfde manier zoals we sporttalent of muzikaal talent waarderen.'

Epiloog

'Deze lezing is deels een wensdroom. Een wensdroom die in het belang is van ons allemaal is. Of, zoals dichter Martinus Nijhoff schreef in zijn gedicht "Het kind en ik":

*Maar toen heeft het geschreven,
zonder haast en zonder schroom
al wat ik van mijn leven.
nog ooit te schrijven droom.*

*En telkens als ik even
knikte dat ik het wist,
liet hij het water beven
en het werd uitgewist.*

Ik wens u allen domweg veel geluk in Den Haag toe in het nieuwe schooljaar 2009-2010.'

Henriette Maassen van den Brink

10 september 2009